

Natuur en Milieuvereniging Strix Aluco

'Het ommetje' 'De 4 landgoederen'

Voorwoord.

Bij 'het ommetje' door het buitengebied van Velden hoort 'een verhaal'.

Het is een verhaal van mensen die de omgeving goed kennen en het zal steeds met nieuwe informatie aangevuld worden. Voor belangstellenden kan het een boeiende begeleiding van de wandeling zijn.

Zowel feitelijke informatie als oncontroleerbare overlevering is altijd welkom.

Wie nog een aanvulling of verbetering kan geven wordt van harte uitgenodigd deze in te sturen of zelf te vertellen aan de samensteller, Daan Strelitski, via de website www.strixaluco.nl/ommetje, e-mail ommetje@strixaluco.nl of telefonisch 077-4721321.

De inzenders worden heel erg bedankt voor hun bijdrage. Hun namen zijn:

Lei Geelen

Sraar Geelen

Ber Schlooz

Twan Verbeek

Wiel Verspay

Henk Wennekers

([Groen onderstreepte](#) tekstgedeelten geven een link naar een externe website voor meer informatie, de luidsprekertjes laten u het liedje horen)

'Het verhaal'

Markt

Daar sta je dan op de Markt in Velden. Je wacht tot je gezelschap compleet is en kijkt intussen om je heen. Een ruim plein met winkels en een appartementsgebouw.

Het valt bepaald niet op dat Velden al een lange historie heeft. Het wordt in 1144 voor het eerst op een oorkonde vermeld maar bestaat mogelijk al langer als woongemeenschap. Er zijn sporen van bebouwing gevonden uit de steentijd en uit de brons/ijzertijd. In het begin van de vorige eeuw was Velden een typisch boerendorp. Iedereen die niet echt heel arm was had één of twee varkens voor eigen gebruik en soms een geit. De meer welvarende boeren hadden ook één of meer koeien. Het waren de boeren met koeien die wat meer welvaart in deze arme streek brachten, mede door een coöperatieve stoomzuivelfabriek te bouwen. Een van de producten was kaas. Een echte Veldenaar is dan ook een 'Kiëskop'.

Ongeveer op de plaats waar vroeger 'de melkfabriek' stond vinden we nu een grappige 'bierfontein' met vijf carnavalsfiguren. Bij de kerk staat een speels beeld van 'een melkmeisje dat haar dag niet heeft'. Toen in 1978 de kern van Velden opgeknapt was vond het volk dat er nog wat aan ontbrak; een kunstwerk. En wat nog nooit eerder gebeurd was in de gemeente, er werd 25000 gulden voor beschikbaar gesteld. De kunstenaar Nicolaas Ronckenstein kreeg de opdracht om een beeld te maken waarin "de historie en de geaardheid van de Veldenaren" tot uiting zou komen. Hij wist van de melkfabriek, ontdekte een goed gevoel voor humor bij zijn opdrachtgevers en ziedaar...

De St.Andreaskerk is niet over het hoofd te zien. Zo op het eerste gezicht niet zo'n bijzonder gebouw, maar wel een gebouw met historie. Al omstreeks 1300 moet er een in mergel opgetrokken kerk gestaan hebben. In 1509 wordt een nieuwe kerk gebouwd, toegewijd aan St.Andreas en St.Jacobus.

In 1857 wordt de kerk vergroot en de toren opgeknapt met nieuwe muren en een spits.

Maar in 1933 wordt deze kerk afgebroken en vervangen door een nieuwe. Door het geweld van de tweede wereldoorlog wordt de kerk zwaar beschadigd. De Veldenaren laten het daar niet bij zitten en in 1955 is de kerk weer herbouwd in z'n huidige vorm.

Je kunt niet meer waarnemen dat vroeger de Markt midden voor de hoofdingang van de kerk lag en een driehoekige vorm had met de punt naar de provinciale weg N271. In het midden stond een monumentale

dorpspomp, langs de randen Lindebomen. Die merkwaardige vorm kwam voort uit de 'dries', een driehoekige ruimte waar het vee 's nacht werd opgesteld, niet alleen uit veiligheid maar ook om de mest die daar achterbleef voor de akkers te kunnen gebruiken. Overdag werd het vee naar de weidegronden gedreven. De huidige Schoolstraat heette vroeger Koestraat en kwam uit op de 'dries'.

Het Vilgertpaadje

Maar we gaan op weg en bij de sporthal 'De Visgraaf' vinden we een beeldje van de 'vuurman'. De vuurman is een boef die in de overlevering van veel grensdorpen beschreven wordt. Hij verlegde de grensstenen en werd daar zwaar voor gestraft. Ook in Arcen en Velden is het doen en laten van deze figuur vastgelegd:

*De Vuurman
Van Arcen naar Velden
Trekt 's nachts om 12.00 uur
Een man, die een hiplicht gelijk,
straalt van vuur.*

*En als hij dus rond dwaalt,
Verneemt men gesteen,
Hij jammert: 'Waar leg ik
Den gloeienden steen?'
Laat stil hem voorbij gaan
Of het gaat U niet goed,
Want reeds meer dan één
Ondervond zijn woed.*

*Eens zei hem een snaak:
'Maar leg hem dan weer,
Waar guj hem ten onrecht
Gehaald hebt, ter neer!'*

*De vuurman zo rap als
Het weerlicht, nu schoot
Ineens op hem aan,
werd klein nu, dan groot.*

*Gelukkig had de ander
Drie kruisen gemaakt,
Zoo niet,
Ware hij om het leven geraakt.*

*Zulke sprookjes geloven
De lieden schier al
Het geeft ook zijn lesjes
In ieder geval:*

*Ten eerste: geen grenspaal
Mag worden verlegd,
Want vroeg toch of laat,
Eens bereikt U 't Gerecht.
Ten tweede: Laat jokken
En liegen steeds zijn.
Ten derde: Roep God aan,
In nood en in pijn.*

U bent dus gewaarschuwd, blijf van de grensstenen af als u die tegenkomt. En dat al meteen bij het eigenlijke begin van 'het ommetje'.

Naast de sporthal loopt het Vilgertpaadje. Vroeger was dat onderdeel van een oud Kerkpad waar over de bewoners van Schandelo ter kerke gingen. Het paadje liep vroeger recht door en kwam uit bij

slagerij Beeker. Het kreeg, toen de begroeiing langs het pad van enige betekenis werd, nog een andere functie. Dat blijkt wel uit het volgende refrein uit de revue 'De Helden van Velden' opgevoerd in 2000:

*De maon beschient 't vellegertspedje
Zoè klaor en helder as kristal
De wind daen weit zach door de struukskes
En paartjes zuut me uveral*

Vilgert

Na dit vrijerspaadje komen we op de Vilgert, een weg waar waarschijnlijk vroeger een belangrijk buitenhuis stond (villégiatuere = zomerverblijf). Langs deze weg staan boerderijen waarvan de name aangeven dat zij al een lange geschiedenis hebben: de 'Metze', 'Vreeze', 'Koppers' en een vroegere pottenbakkerij met de naam 'Bekkers'.

De bewoners uit dit gebied hadden niet alleen potten maar ook stenen nodig. Daarvoor hadden zij een ringoven gebouwd die niet altijd even goed functioneerde. Om dat te verbeteren werd de hulp van 'het hogere' ingeroepen met de bouw van een kapelletje op de T-kruising met de Straelseweg.

Het Broek

Dan duiken we 'Het Broek' in. Broek komt van bruoh, later brouc of broec en dat betekent moeras. Een groot gebied langs de Duitse grens was moeras. In 'overgrootvaders tijd' kon je in een koude winter vaak van Venlo naar Arcen schaatsen. Dit moeras moet al in de 19^e eeuw ontwaterd zijn. Hierdoor kan het gebied voor veeteelt gebruikt worden en later door een betere afwatering ook voor akkerbouw. Dat de grond erg veelijzeroer bevat is te zien aan de oranje bruine afzettingen in de waterlopen. Let er maar eens op bij het oversteken van de Latbeek. In het begin van de 20^e eeuw werd hier, op vrij grote schaal, ijzer gewonnen.

Landgoed 'Enderhof' (aan gen Eyndt)

De eigenaren van dit nog prille landgoed hebben het vroegere kerkpad weer in ere hersteld. De Enderhof is een van de oudste boerderijen van het dorp die heel vroeger de naam 'Aen gen Eijndt' gehad moet hebben. Al in 1377 werd in geschriften 'De hof te Schandelo' genoemd en het is waarschijnlijk dat daarmee de huidige 'Enderhof' bedoeld is. Toen lag het gebouw waarschijnlijk aan de andere kant van de weg, ongeveer waar nu de picknickplaats is en waar de wandelaar nog meer informatie kan vinden over deze hoeve. Recent is een forse boomgaard aangeplant.

Schandelo

Al in de Romeinse tijd moet hier een Villae (boerengemeenschap) zijn geweest met een hoog niveau van landbouw en veeteelt.

Enderhof maakt deel uit van de buurtschap Schandelo. Dat het kerkpad hier naar toe een belangrijke functie had als ontmoetings- en verkenningsplaats van jonggeliefden blijkt wel uit het volgende lied:

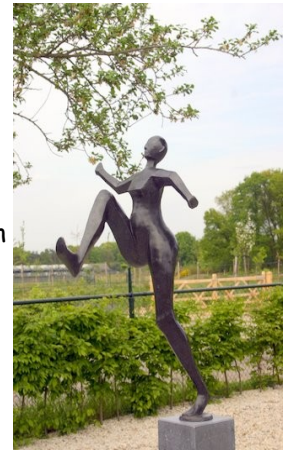
*Als de sterre dao baove Straole
En as de maon dao baove Heringe hink
En dan eurges in 't greun verschaole
De nachtegaal zien leefdesleedje zink
Dan wil ik wandele nao Schandele met mien maedje
Zitte kusmoele beej de Venkoele naeve ein paedje
As de sterre dao baove Straole en de maon dao baove Heringe hink.*

Drie van de oude boerderijen in deze buurtschap zijn in het bezit geweest van de kasteelheren van Arcen. De huizen lagen overwegend aan de westkant van de Bong en Schandelo om beter weerstand te kunnen bieden aan de westerstormen. Als de huizen minder goed bewoonbaar werden lieten de eigenaren ze aan de andere kant van de weg weer opbouwen.

Dat dit gebied al heel lang bewoond is blijkt wel uit de vondst van een grafveld uit de steentijd en de brons/ijzertijd op 't Smidsveld.

De overige landgoederen

Maar laten we onze wandeling vervolgen langs de Enderhof. Direct bij de afslag naar landgoed 'De Vlees', Schandelo 15, is rechts een kleine beeldentuin, wat verborgen achter hek en haag. Bij de y- splitsing lopen we links langs een diepe plek in het landschap, 'de Kleikoel'. Hier werd leem gewonnen voor het bouwen van de boerderijen en de stallen. Uit de vondst van een oude veldoven links langs de weg blijkt dat er ook meteen bij de vindplaats stenen gebakken werden. In de kleikoel werd een stenen bijl gevonden.

'De Vlees'

We komen nu op het terrein van de eveneens nieuwe landgoederen 'De Vlees', 'Dassenrijk' en 'Schandelose Heide'. Deze nieuwe landgoederen zijn niet te vergelijken met oude landgoederen. Ze zijn met gebruikmaking van de Natuurschoonwet tot stand gekomen. De eigenaren hebben hun boerenbedrijf met scharrelvarkens beëindigd. Voor hun grond hebben zij een andere, meer bij de natuur passende, bestemming gevonden. Om de status van landgoed te verwerven moest veel bos op het terrein aangeplant worden. Het terrein is opengesteld voor wandelaars.

Op het eerste landgoed, 'De Vlees' wijst een informatiebord op een observatiewagen, tevens schuilhut

en informatiepunt. Hij staat bij een enorme dassenburcht waarin ook vossen wonen en zelfs konijnen wonen. Het gangenstelsel ligt onder een terrein van zo'n honderd meter lengte. De burcht heeft vele in en uitgangen en bestaat uit een ingewikkeld gangenstelsel.

Wie dassen of vossen en soms nog andere wilde dieren wil zien in hun natuurlijke omgeving kan de observatiewagen tegen de schemering beklimmen en, met goede kans op succes, daar rustig wachten op het verschijnen van de dieren. Het wordt op prijs gesteld als mensen hun observaties noteren in het boekje dat in de wagen ligt. Als de hekken dicht zijn is de wagen al besproken of loopt er vee. Het is dan zaak even contact op te nemen met de familie Geelen, Schandelo 13a telefoon 077 4721682.

Vrijwel zeker ziet u hier in de omgeving 'Haflingers' lopen. Deze betrekkelijk kleine paarden, bruin en meestal met witte manen en staart, komen oorspronkelijk uit het bergachtig gebied in Noord Italië. Het waren daar boerenpaarden die door hun rustig karakter geschikt waren om in de bergen mee te werken. Hier zijn het 'alround vrije tijd paarden'.

'Dassenrijk'

Een leuke voorziening is het 'Lamersbos', dat buiten het broedseizoen een heerlijke speelplaats is voor kinderen. Voor de begeleidende ouders is er een picknickplaats. U bent intussen aangekomen in 'Dassenrijk'.

Bij het vervolgen van de wandeling ziet u een belangrijk deel van de nieuwe aanplant van bos in het kader van de landgoedontwikkeling. Onderdeel hiervan is het 'scharrelbos' waarin noten en tamme

kastanjes gezocht kunnen worden in de herfst als de aangeplante bomen vrucht gaan dragen. Hier ligt wat verder in het bos ook nog een wat kleinere dassenburcht.

In de weilanden die u passeert zijn vaak Limousinrunderen te bewonderen. Ze komen oorspronkelijk uit de omgeving van Limoge in Frankrijk. Het ras wordt gefokt voor het vlees dat van zeer goede kwaliteit is. Ze zijn nogal snel bang en kunnen dan, vooral als er kalfjes zijn, behoorlijk agressief worden.

'Schandelose Heide'

In de scharrelhut vindt u informatie over de directe omgeving. U kunt er picknicken. Bij de hut begint een natuurpad dat informatie geeft over verschillende bomen, planten en dieren die hier groeien en leven.

Op de drie landgoederen heeft u waarschijnlijk paarden, vooral Haflingers en Tinkers en Limousinkoeien gezien.

Er lopen ook paarden met een interessante achtergrond. De meestal tweekleurige 'Tinker' is niet zoals gebruikelijk, vernoemd naar het gebied

van oorsprong maar naar de bevolkingsgroep die er het eerst nuttig gebruik van maakte. Het woord Tinker is in Ierland en Engeland een scheldnaam voor ketellappers.

Dat juist die rondtrekkende ketellappers gebruik maakten van dit paardenras is niet toevallig. De kleine paarden hebben niet zo veel voedsel nodig, zijn goed in de hand te houden en zijn krachtig zodat ze goed als trekpaard gebruikt konden worden.

Aan het eind van het wandelpad langs de Schandelosche Heide ligt een schietbaan. Oppassen als er rode vlaggen geplaatst zijn want dan is de schietvereniging 'in het geweer'.

'De Voort'

Bij de kruising met de drukke provinciale weg ter hoogte van buurtschap 'De Voort', vindt u een één van de beeldjes van de vijf 'Gekke Maondaagvierders' die op de markt rond de bierfontein staan terug. Deze beeldjes markeren de wandelroutes vanuit Velden maar worden helaas nog wel eens vernield door onverlaten die denken dat de beeldjes van brons zijn.

U vervolgt uw weg tussen weiland en bos scherp naar links. Dit is vrijwel zeker een oude 'heirweg'.

Heerwegen waren openbare wegen buiten de steden die echter behoorden tot het domein van de landsheren. Hugo de Groot omschreef ze in zijn 'Inleidinge' uit 1631 als: 'Weghen ghemeen voor al het volck, die bij yder-een gebruict mogen werden: waervan de vruchten de graeflickheid toekomen'.

'De Bong'

Op 'de Bong' zien we heel duidelijk het hoogteverschil in het landschap. Links ligt het laagterras en rechts het middenterras. De wegen Bong en Schandelo liggen vrijwel geheel op de scheiding van deze terrassen. Op het hoge gedeelte kon men veilig wonen. Aan de rechterkant bij huisnummer 18 zijn dan ook graven van onze verre voorouders uit de steentijd gevonden. Ook uit de bronstijd en de vroege ijzertijd is hier interessant materiaal gevonden. Er zijn hier maar liefst 15 graven met urnen en ander materiaal gevonden

Stuifduinen

Onze weg loopt nu eerst langs, en daarna door, de stuifduinen die hier langs de N271 liggen. Deze duinen zijn ontstaan in de tijd dat de Maas, toen nog niet gekanaliseerd, in de zomer vaak niet veel meer dan een beekje was in een zeer breed rivierbed. Het door de zon gedroogde zand dat de rivier in de regentijd had meegebracht werd door de overwegende westenwind opgewaaid en vormde langs de oevers duinen net zoals dat langs de kust gebeurde.

De 'Weesjesberg' is een onderdeel van deze stuifduinenpartij. Dit gebied was vroeger eigendom van de zusters van Bethanië. De zusters beheerden een weeshuis in Venlo en kwamen bij mooi weer hier naar toe gewandeld om de kinderen eens lekker buiten te laten spelen.

Vlak voor de haakse bocht in de wandeling is voor de oplettende wandelaar nog een restant te zien van een openluchttheatertje dat rond 1950 gebruikt werd voor toneel-en muziekvoorstellingen.

Hasselderheide

Na de begraafplaats en de Manege komen we op de Molendijk. De molen die daar vroeger stond is al lang geleden afgebroken.

De wijk Hasselderheide is een villawijk die rond 1975 gebouwd is in een bos dat aangelegd is voor de productie van mijnhout. De naam geeft aan dat dit ooit een heidegebied geweest is. De Latbeek, die eerder in de wandeling overgestoken werd, komen we hier opnieuw tegen. Eigenlijk is het geen beek maar een kanaal dat gegraven is om Het Broek te ontwateren. De Latbeek wordt hier Molenbeek genoemd. In de huidige woonwijk heeft vroeger vlak bij deze beek een molen gestaan.

Hasselt

Direct over de provinciale weg N271 lopen we het winterbed van de Maas in. Dat valt niet op maar bij extreem hoge waterstand kwam het water tot aan de weg. Nu er kaden gelegd zijn zal dat waarschijnlijk niet meer voorkomen. Op een hoge plek is hier midden in het winterbed de buurtschap Hasselt gebouwd waar we enkele oude boerderijen vinden. Op weg naar de Maas vinden we links Thissenhof, vroeger eigendom van de R.K. Godshuizen in Venlo. Tegenover de Thissenhof staat het bakkershuis

waar vroeger brood gebakken werd. Iets verder rechts ligt wat verscholen 'De Hansenhof'. Rond 1900 werd de hof bewoond door de gebroeders Linsen, vier verstokte vrijgezellen; 'de hansejonges'. De Historische Werkgroep van Arcen, Lomm en Velden heeft hier haar 'thuishonk'. De vereniging maakte er een bijzonder aardig streekmuseumpje dat in de toeristentijd vaak op zondag bezichtigd kan worden.

De Hansenhof is tevens de thuisbasis van de Natuur en Milieuvereniging Strix Aluco.

't Hoogwaterhuis' even verder op heeft z'n naam te danken aan de vluchtplaats voor het vee bij hoog water. Even verder staat de 'Conenhof' die rond 1865 nog eigendom was van de Kasteelheren van Arcen. In 1871 werd het verkocht voor 14.800 gulden.

De Maas

En dan ontvouwt zich op de dijk het prachtige rivierlandschap van de Maas met aan de overkant Grubbenvorst. Op de hoge dijk lijkt de veerpont naar Velden een nietig bootje. In het kader van 'meer ruimte voor de rivier' worden langs de rivier natuurvriendelijke oevers aangelegd met hoogwatergeulen en nevengeulen die het rivierlandschap nog veel interessanter zullen maken dan het nu al is.

Bij de scheepswerf Smits, gespecialiseerd in veerponten gaan we terug naar het dorp.

De Bongerd

Via een knotwilgenpaadje komen we bij de speeltuin met daarachter de bongerd "[d'n Alde Bekker](#)".

Deze al heel oude hoogstamboomgaard leverde de bakker het fruit voor zijn gebak. Eind jaren 90 kwam de boomgaard, met veel oude fruitsoorten, in het bezit van de gemeente. In 1999 is Strix Aluco de bongerd gaan onderhouden. Er zijn 25 nieuwe fruitbomen geplant. De boomgaard vormt een prima leefgebied voor een groot aantal dieren en is ook landschappelijk van hoge waarde.

En ja, dan na een paar honderd meter sta je weer bij het uitgangspunt van de wandeling; de Markt van Velden.

Versie september 2007